

Alî Beytaş: “Edebîyat mezgê komelî yo”

Alî Beytaş: “Edebîyat, seba komelê merdîman zaf çiyêde muhîm o. Çimke zereyê edebîyatî de komel bi xo esto. Mezgê komelî bi xo esto, ruhê komelî bi xo esto. Bi vatişêde bîn edebîyat ruhê kulturê komelî yo. Edebîyat, edebî kerdena çekuyan ra manaya xo cêno. Kulturê komelan de di çaxê edebîyatî estê. Edebîyato fekkî û edebîyato nuştekî. Edebîyato fekkî, wayîrê gramerêde pardarî nîyo. Bi rastîye ci rê qeydeyê gramerî kî luzim nêkenê. Çimke fekkî yo. Şaxê xo pêro edebî yê, la edebîkerdişê şaxanê xo çekuyan û cumleyanê edebîyan ra virazîno. Şanikî,

meseleyî, fiqrayî, helbestî ûsn. Pêro şaxê edebîyatê fekkî edebî yê. Na derheqe de merdîm şikîno edebîyatê kurdkî sey nimûne vajo. Çimke kulturê şarê kurdî de edebîyatê fekkî zaf bihêz o, zaf muazem o. Nêmerdena zîwan û kulturê kurdan, bi rastîye girêdayeyê edebîyatê kurdan yê fekkî ya.

Edebîyat, komelî ser o wayîrê têsîrêde pîlî yo. Însanê komelî goreyê edebîyatê komelî şekl cêno. Şarê komelî goreyê edebîyatê xo beno wayîrê zanayan û wayîrê kulturê xo. Edebîyat, bi şaxanê xo kulturê komelî bieslûfesl keno.

Edebîyato bihêz û ravêrşiyaye, mezgê komelî û ciwîyayîşê komelî de muşterekîye virazeno. Mezgê her kesê komelî de fikrîyatêde muşterek ano ca. Şarê komelî ser o mukemelîyetiyêde girse virazeno. Bikilmîye, tesîrê edebîyatî emrê komelî ser o zaf o. Edebîyat mezgê komelî yo.”

Roportajkerdox: Alî Aydın ÇİÇEK →4

Dîyarbekir de, nêweşxaneyanê dewlete de kursê kurdkî (**kirdkî û kirdaskî**) roja 17.03.2014 de dest pêkerd û her nêweşxane de, di aşmî kirdkî di aşmî kurmanckî, do çar aşmî devam bikero. Kursê her lehçe çar hewteyanê verênan de darsa teorîkî, çar hewteyanê peyênan de zî dîyalogan ser o darsa pratîkî dîyena.

Her nêweşxane de hewte de di rojî kurs dîyeno. Nêweşxaneyê Tutan de rojanê dişeme û çarşeme, Nêweşxaneyê Perwerde û Cigêrayîşî de rojanê sêşeme û panşeme, Nêweşxaneyê Doxumî de zî rojanê dişeme û îne kurs dîyeno. Merheleyê verên de Nêweşxaneyê Tutan û Nêweşxaneyê Perwerde

Nêweşxaneyanê Dîyarbekirî de KURSÊ KURDKÎ

û Cigêrayîşî de kursê **kirdkî** (zazakî) dîyeno, Nêweşxaneyê Doxumî de kursê **kurmanckî** dîyeno. Merheleyê diyin de na rey do Nêweşxaneyê Tutan û Nêweşxaneyê Perwerde û Cigêrayîşî de kursê kirdkaskî, Nêweşxaneyê Doxumî de kursê

kirdkî bidîyo.

Nêweşxaneyê Tutan de da-vîst, Nêweşxaneyê Perwerde û Cigêrayîşî û Nêweşxaneyê Doxumî de zî her yewî de da-çewres kursîyerî beşdarê kursî benê. Zafê înan doktor, hemşîre û idarekarê nêweşxaneyan ê. Mîyanê kursîyeran de kurdî (kurmanckî û kirdî) û tirkî pîya estê. Qismêkê kurdan kurdkî (kirdkî û kurmanckî) zanê la zêde fehm nêkenê, wendiş û nuştîşê kurdkî zî nêzanê. Coka kurs de zîwan sîfir ra yeno musnayîş. Kursê kirdkî Roşan Lezgîn dano, kursê kurmanckî zî Serfiraz Koymen dano.

ALAYA RENGÎNE

Rew herey ti go têsîyê
Ban û eywanê min de

Bi serran hesretê to ya
Rih û jîyanê min de.

Rengareng bixemelîyê
Deşt û zozanê min de.

Ti sertewarê alan a
Eyro cîhanê min de.

Senbolê sebr û siran a
Şew û rocanê min de.

Tim bi veng û awazan a
Dêran û sazê min de.

Ti biya remzê başîtî
Serr û roşanê min de.

Ti biya perçey jîyane
Roc û şewanê min de.

Rengê to şîbhê vilan ê
Gulê bexçanê min de.

Pêlê to ze koy Sîpanî
Gol û deryanê min de.

Sûrê to bî rengê gunî
Geyreno canê min de.

Sipey to remzê aşîtî
Ew zî meramê min de.

Zerdê to zeraqê rocî
Roşnê çîmanê min de.

Keskê to rengê şênahî
Deşt û koyanê min de.

Mihanî Licokic

**EDÎTORÎ
RA**

Roşan LEZGÎN

Munaqêşeyo ke derheqê "lehçe" û "ziwanî" de yan zî rasterast derheqê "zazakî" û "zazayan" de beno, zaf newe yo. Tarîx de ma rastê emareyê munaqêşe yan fikrêkê winasî nêbenê. Xora no munaqêşe delîlanê tarîxî ser o nêbeno. Ancî kulturî ser o, nasnameyî ser o, xohîskerdiş, xonamekerdiş û xotarîfkerdişê şarî ser o zî nêbeno. Tena kategorîzekerdişê ziwanî ser o beno.

Kategorîzekerdişê ziwanan zî tim hetê akademîsyen yan zî ziwannasanê ewropayijan ra bîyo. Bingeyê naye de zî tefekurê mîsyonerîye esto.

Seke yeno zanayîş, alemê xirîstîyanîye de mîsyonerîye edetêko zaf rewên o. Merkezê fealîyetanê mîsyonerîye de tadayîşê *Încîlî* bi heme ziwannanê dinya esto. Wazenê *Încîlî* tercumeyê ziwannanê bînan bikerê û *Încîlî* ser o xirîstîyanîye vila bikerê yan zî xirîstîyanîye sêmpatîk nîşan bidê. Hedefê xebata mîsyonerîye grûbê zêfê, eqalîyetê.

Seba ke tercumekerdişê *Încîlî* merkezê xebata mîsyonerîye de yo, coka dezgeyê mîsyonerîye dîrekt bala xo danê ziwannan ser; ziwannasan û akademîsyenan reyde hemkarîye kenê. Mesela, Maurizio Garzoni (1734-1804) ke reya verêne gramerê kurmancî (*Grammatica e Vocabolario*

della Lingua Kurda) nuştî, nê tewir merdiman ra yo.

Dezgeyê mîsyonerîye melumato ke danê arê, verên a sey *data-bank* (veri bankası) arşîv kenê. Mesela, dezgeyê sey *Ethnologue*, *SIL* (*Summer Institute of Linguistics*) û *Joshua Project* nînan ra çend hebê. Têkilîya akademîsyenanê almanan ke zazakî ser o xebitênê bi nê dezgeyan zaf xurt a. Sey nimûneyî, xebata Eberhard Wernerî ke derheqê tercumekerdişê *Încîlî* bi ziwannanê bînan û bitaybetî tercumekerdişê *Încîlî* bi zazakî de ya, keypelê *Ethnologue* de mîyanê referansan de ya.

Çîyo balkêş, akademîsyenê ke dezgeyanê mîsyonerîye rê xebitîyenê, têkilîya înan û kesê ke vanê zazayî kurd nîyê, zaf germ a. Na têkilîye de her di hetî zî yewbînan weye kenê; kesê ke vanê zazayî kurd nîyê, seba ke tezanê xo rê bingeyêko akademîk virazê, yan zî fikrê xo bi fekê akademîsyenan bidê vatiş, xo resnenê înan. Akademîsyenî zî seba ke melumat bidê arê, hewceyîya înan bi merdimanê winasîyan esta.

Nê hetî ra nimûneyê Almanya zaf balkêş o! Mesela, Ludwig Paul, Jost Gippert, Eberhard Werner, Brigitte Werner û beno ke hema zaf kesan nefîceyê na têkilîye de dest bi xebata zazakî kerda. Ancî C. M. Jacobson zî wina yo. No Jacobson kam o, çî kes o, tîrê ey çî yo, nêno zanayîş. Heqîqeten merdimêko winasî esto yan çî o, eşkera nîyo. La derheqê zazakî de di kitabê ey estê. Nê kitabî badê pey Îstanbul de sey yew kitabî bi zazakî-tirkî weşanîyayo. Vanê, *Încîl* ra tayê

qismî tercumeyê zazakî kerdê. Wikipedia de behs beno ke nê merdimî filmê Hz. Îsayî tercumeyê zazakî kerda, dublajkerdişê filmî de ca girawto. La o bi xo meydan de çî o!

Helbet heqê her kesî esto ke zazakî ser o bixebitîyo, binuso, fikrê xo çî beno wa bibo, eşkera vajo yan binuso. La ganî ma zî bala xo bidin ser ke bi kamcîn saîqî vano yan nuseno. Yê diyin, verê verkan gereka ma vate yan zî nuştayê înan baş fehm bikin, analiz bikin, test bikin ke hela çiqas rast yan xelet o. Mesela, zafê xebatê ke hetê akademîsyenanê almanan ra benê şefaf nîyê. Sey nimûneyî, Jost Gippert destpêkê meqaleya xo de vano "*Tayê embazê ke tîya amade yê, bîyî sebeb ke ez verê xo bidî nê ziwani ser. Nêzdîyê serrêk o ke ma pîya gramerê nê ziwani [zazakî] tetkîk kenê.*" Nameyê nê *embazan* çî yo, kamê, çî kesê, dîyar nîyo. Madem xebata ey ilmî ya, qey nameyê hemkaranê ey nîmite bo? Çî semed ra nameyê înan nêvano? İlm de çîyo nîmite çî o!

Meqaleyê ke ziwannasan û akademîsyenan derheqê zazakî de nuştê, tu hetêk ra zî tetkîk nêbîyê. Yanî test nêbîyo ke îdîyê înan çiqas rast yan xeletê. Xora meqaleyanê înan de îdîya nêbeno ke zazakî ziwannanêko xoser û zazayî zî kurd nîyê. Eksê naye, mesela, Ludwig Paul vano "*Di varyantê ziwannanê hetê kulturî ra beno ke her yew sey lehçeyêk tarîf bibê, hetêk ra zî beno ke temamen sey ziwannanêko xoserî tarîf bibê.*" Paul dewam keno vano, "*Persa 'ziwan' û*

'lehçe' tarîfkerdiş û taybetîyan ra girêdaye qismen keyfî ya." Yanî yew tarîfo sabît û ilmî ke bi hawayêko qetî "ziwan" û "lehçe" cêra bikerî, çî o.

Feraza, ma vajin ke ilm de terazî, mêzîn yan zî formulêk esto ke eşkeno "ziwan" û "lehçe" cêra abirno. A game, gereka tena çekuyan ser o ney, sîstem ra bigîrê heme xususîyetê ziwani bêrê analizkerdiş. Yanî seba ke bêro zanayîş zazakî û kurmancî di ziwannanê xoserê cîya yê, yan zî di qolê ziwannanê, ganî bi hawayêko tekuz her hetan ra hem zazakî hem kurmancî komple bêro şînasnayîş. Verê verkan, ganî heme kelîmeyê zazakî û kurmancî bi heme versiyonanê xo qeyd bibê. Dima ganî sîstem û xususîyetê ziwani yê zazakî û kurmancî cîya-cîya tam tesbît bibê. Û warê fonolojî, morfolojî, sentaks û leksikolojî ra; yanî hetê vengî ra, hetê kokê çekuyan ra, hetê gramerî ra, hetê şuxulîyayîşê ziwani ra, hetê nêrkî, makî û zafhûmarîye ra, hetê oblikîye ra, hetê ergatîvîye ra... xulasa çiqas xususîyetê ziwani estê, heme hetan ra zazakî û kurmancî bêrê pêveronayîş. Neke tena zazakî û kurmancî, ganî zazakî bi heme lehçeyanê kurdkî bêro pêveronayîş. Tena bi pêveronayîşê çend çekuyanê *îzoleyan* ne ferqê cîyayî yê zazakî û kurmancî fehm benê, ne muştêrekîya înan fehm bena, ne zî xoserîya ziwannanîyayîşê înan tesbît bena.

Mesrefê na hûmare Swîs ra birêz **Uzcan Yilmazî** da. Ma ey rê zaf sipas kenê.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										

CORA-CÊR

- 1-** Serbajarê Komara Kurdî ke 1945 de Kurdistanê Rojhelatî de ronîyaybî - Kotî, kure, kamca, çî ca
- 2-** Berhem, çîyo ke netîceyê emegdayîşî de vejîyeno mey-

dan - Memleket

- 3-** Herfê bêvengî yê "heta"yî - Eksê "nêameyyene"
- 4-** Çorşme, dorûver - Eşkera ney, sergirewte vatiş
- 5-** Tertul, kermo ke pelê daran weno - Tembûrê/sazê

bienerjî

- 9-** Cayo ke merdim tede bi heq rakeweno - Yew hûmare (des rey des) - Labelê, ema, feqet
- 10-** Hûmarêk - Roşan ... (edîtor û redaktorê Newepelî)

X A Ç E P E R S

ÇEPA-RAST

- 1-** Nuşttoxê "Mem û Zîne" ya bi kirdkî (zazakî)
- 2-** Yaxte, hesp - Çîyo ke ameyo antene
- 3-** Sembolê helyûmî - Palîsne, qorr, hête
- 4-** Gims, vinderte, sekan - Gede, doman, tut - Mîyanê "şewe"
- 5-** Pîskopos, mîyanê xirîstîyananê katolîkan de papazo ke mintiqayêk de şerîet ano ca

- 6-** Awke - Îqametgah, nameû-nîşan
- 7-** Kilame, lawike - Bax, cayê engurêran
- 8-** Serê şitî, helîm, xavike - Mijik, hewrê serê rîyê erdî
- 9-** Tewqa setalîti, tewqa ke seba weşanê televîzyonan ronîyena - Amerîkaya Başûrî de welatêk/dewletêk
- 10-** Wake, waye, atike - Dat, birayê piyî - Kehen, eksê "newe"yî

Cewabê Hûmara Verêne

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	B	A	B	A	M	A	N	S	U	R
2	E	W	A	R	E		A	Û		O
3	R	E	Z		R	E	Y	R	E	Y
4	X		A	B	E	C	E		Y	Ê
5	U	M	R	E		O		Ç	Î	M
6	D	I		R	A		K	E	K	U
7	A		B	E	X	T	E	W	E	R
8	R	L		N		E	Y		R	A
9	B	E	N	G	Î	N		M	E	D
10	E	H	M	E	D	Ê	X	A	S	Î

WEŞANXANEYÊ ZEHRA RA YEW DESTPÊK

Serdar BEDIRXAN

Rîsaleyê Nûrî ke heta nika tadîyayê da-des hebî ziwana nê dinya, semedo ke Tirkîya de kurdkî qedexa bî, tercumeyê kurdkî nêbîbî.

Tirkîya de xebata tercumekerdîşî a sifteyine 1992 de hetê Weşanxaneyê Nûbiharî ra bîye. Xebata tercumeyî 2008 de bi açarnayîşê des rîsaleyanê cêbî yê qicekan ke Weşanxaneyê Zehra ra vejîyayî reyra bi gamanê lezan rayîr girewte.

Weşanxaneyê Zehra ke tercumekerdîşê Kulîyatê Rîsaleyanê Nûrî domneno, dest bi yew gama newîye kerde; Kulîyatê Rîsaleyê Nûrî ra panc rîsaleyê qijekî kurdkîya zazakî de weşanayî. Weşanxaneyê Zehra "Rîsaleyê Îxlasî (İhlas Risaleleri)", "Rîsaleya Nêweşan (Hastalar Risalesi)", "Vateyê Qijekî (Küçük Sözler)", "Rîsaleya Birariye (Kardeşlik Risalesi)" û "Mucîzeyê Ehmedîye (Mucizati Ehmediye)" yî pêşkeşê îstîfadeyê zazakîwendoxan kerdî.

1) Rîsaleyê Îxlasî

"Lem'ayî" ke kitabane rîsaleyê nûrî ra yew o, "Rîsaleyê Îxlasî" nê kitabî ra tercumeyê Lem'aya Vîstine û Lem'aya Vîst û Yewine yo. Serdar Bedirxan ke demeyêk redaksiyonê kovara Vateyî de zî gureyayo no kitab tadayo. W. K. Merdimîn û Çinoyî no açarnayîş redakte kerdo. No eser tena derheqê îxlasî de melumatê dînî nêdano, semedê xizmetkerdişê dînî zî telebeyanê Rîsaleyanê Nûrî rê dustûranê esasîyan nawneno. Semedo ke wendoxan rê asanîye virazîyo, binê her rîpelî de manayê tayê kelîmeyanê erebkîyan û termanê dînîyan zî nusîyayî.

2) Rîsaleya Nêweşan

Nê eserî de, kulîyatê rîsaleyanê nûrî ra, kitabê "Lem'ayî" ra Lem'aya

Vîst û Pancine, Lem'aya Diyine û kitabê "Mektubatî" ra Mektuba Hewtê-sine ca gêni. Na rîsale yew raybera muthîş a ke alemê manewî û uxrewî yê nêweşan bi ma dana fehmkerdiş. Bedirxan İslamoglu ke "Ferhenga Pirzimanî" de qisimê zazakî hedirnayo, na rîsale tirkî ra açarnaya, redaktekerdixî zî W. K. Merdimîn û Ehmed Kirkan ê.

3) Vateyê Qijekî

Kitabê esasên yê kulîyatê rîsaleyanê nûrî ra "Vateyî" ke behsê meseleyanê umûmî û bingeyênan yê îmanî; sey îsbatê estbîyayîşê Homayî, heşir, qeder, mucîzebîyayîşê Qur'anî keno, nê kitabê girsî ra heşt hebî vateyî ameyê weçînayîş û sey yew kitabê qijekî bi nameyê "Vateyê Qijekî" weşanîyayo. Kirdaskî ra tadayîşê nê kitabekî bi muqayesekerdîşê metnê orjînalî hetê Serdar Bedirxanî ra bîyo. Açarnayoxî waştî ke her qale goreyê tewir bi tewir fekanê zazakî binuso û her mintîqa ra çekuyan bişuxulno. Peynîya kitabî de zî vajnameyêkê (ferhengêkê) zazakî-tirkî hedirnayo. Redakteyê "Vateyê Qijekî" hetê W. K. Merdimînî ra bîyo.

4) Rîsaleya Birariye

Serdar Bedirxan ke endamê Grûba Xebate ya Vateyî yo, no eser tirkî ra açarnayo zazakî. Na rîsale kulîyatê rîsaleyanê nûrî ra tercumeyê Mektuba Vîst û Diyine yê "Mektubatî" ya. Na

mektube derheqê cuya sosyale de ya û yewbînî ra eleqedar hîrê babetan ra pêyena. Beşê sifteyênî de ehlê îmanî dawetê biratiye û muhabetî benê, beşê dîyînî de bisilmaneyî xirs ra men benê û beşê peyinî de tarîfê zemmî/xîybetî yeno kerdiş. W. K. Merdimîn û Lerzan Jandilî redaktekerdişê tadayeyê zazakî yê nê eserî de keda giranbuha daya. Binê her rîpelî de tayê termê dînî û vajeyê erebkî ke ê rîpelî de vîrenê, manaya înan a zazakî ameyê nuştîş.

5) Mucîzeyê Ehmedîye

Na rîsale hîrê sey ra vêşêr mucîzeyan beyan kena. Senî mucîzeyanê "Rîsaletê Ehmedîye" (esw) beyan kena, a bi xo zî yew kerametê ê mucîzeyî ya. Mehmet Yerginî no eser kirdaskî ra tadayo zazakî. Tede behsê mucîzeyanê peyxamberê îslamî beno, semedo ke mijaranê felsefîyan û babetanê xorînan ra qal nêbeno, wendişê ey wendoxan de ganecîziye nêvirazeno, hem semedo ke ziwana xo zî sivik o, go wendoxê zazakî wendişê ey ra zerrîweş bibê.

Adresa Waştîşî:

Zehra Yayıncılık

Adrese: İskenderpaşa Mah. Açıklar Sok. No: 1/3 Fatih / İstanbul

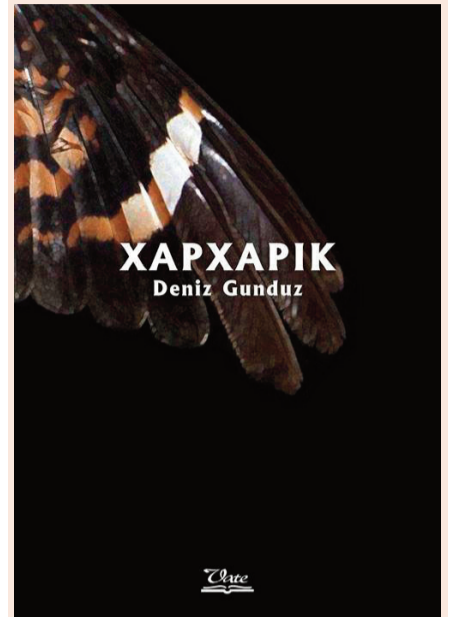
Rotiş: 0212 549 65 70

Telefon: 0212 635 47 24

Keyepel: <http://www.zehra.com.tr>

E-mail: zehrayayincilik@yahoo.com

WEŞANXANEYÊ VATEYÎ RA KITABÊ NEWEYÎ

Deniz Gunduz, Xapxapik, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul 2014, 40 rîpelî

SANİKÊKA HESKERDIŞÎ

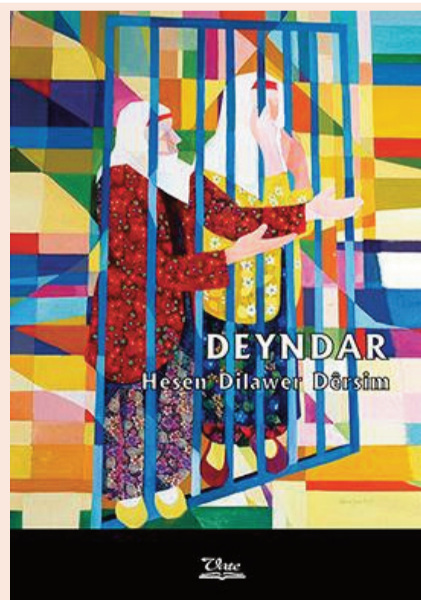
J. İhsan Espar

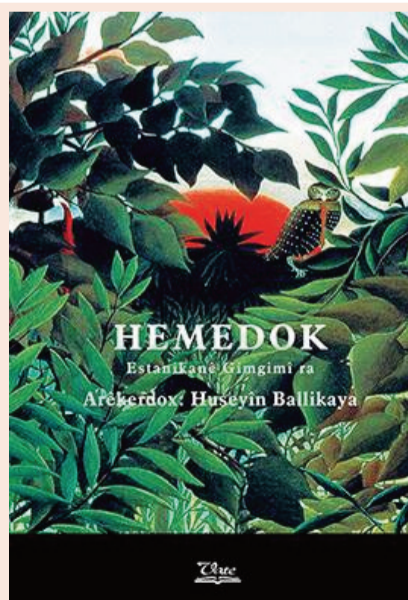
J. İhsan Espar, Sanikêka Heskerdişî, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul 2014, 52 rîpelî

Ferhengek

ala (m): bayrak
baluxe (m): sigil
çorşme (n): çevre; etraf
dihir (n): ögle
doman, -e: çocuk
erjij (n): kurşun madeni
kap (n): aşık kemiği
nîyadayene: bakmak
perwerde (n): eğitim
pisike (m): sivilce
qeçek, -e: çocuk
qilancike (m): karga
remz (n): sembol; rumuz
ruşnayene: göndermek
sixlet (n): kalabalık
soynayene: sürtünme
tirawitene: çalmak
vame (m): badem
xare (m): bilye

Hesên Dilawer Dêrsim, Deyndar, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul 2014, 140 rîpelî

Huseyîn Ballıkaya, Hemedok, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul 2014, 132 rîpelî

Murat Çiçek, Mêşa Dengize (Estanekanê Gimgimî ra), Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul 2014, 119 rîpelî

Alî Beytaş: “Edebîyat mezgê komelî yo”

-Ma bi xeyr dî, birêz Alî Beytaş, ti eşkenî bi kilmîye xo bidî şinasnayîş?

-Xeyr bi silamet bira Alî Aydın Çiçek. Ez verên de seba nê roportajî to rê sipas kena. Weş û war be. Her tim rindîye miyan de bimane.

Ez Gimgim ra yo. Serra 1956 de, Gimgim de, dewa Kuzike de amo dinya. Mi dewa xo Kuzike de dest kerd bi wendegeyê verênî. Hetanî sinifê hîrêyin mi dewa xo de wend. Hardlerzê Gimgimî ra dime (1966) mi perwerdeyê xo yo verên Kanîreş de, dewa Şorike û dewa Uskira ya Gimgimî de qedêna. Wendegeyê miyanên Erzirom û Gimgim de, wendegeyê mamostayan bajarê Tokat û Aydın de wend. Ez azuzê 1978î ra yo. Serra 1978 de kî bîyo mamosta. New serrî Gimgim de, des û new serrî kî bajarê Mersinî de xebetîyayo. Serra 2006 de mamostatîye ra bîyo teqawut.

Bi kilmîye, ez demê wendena xo de mucadeleyê polîtîkaya çepgîre de amo dîyene. Demê mamostayîya xo de kî mucadeleyê sendîkayan de amo dîyene. Serra 2000î ra nat ez kirmancî ser o xebetîyeno.

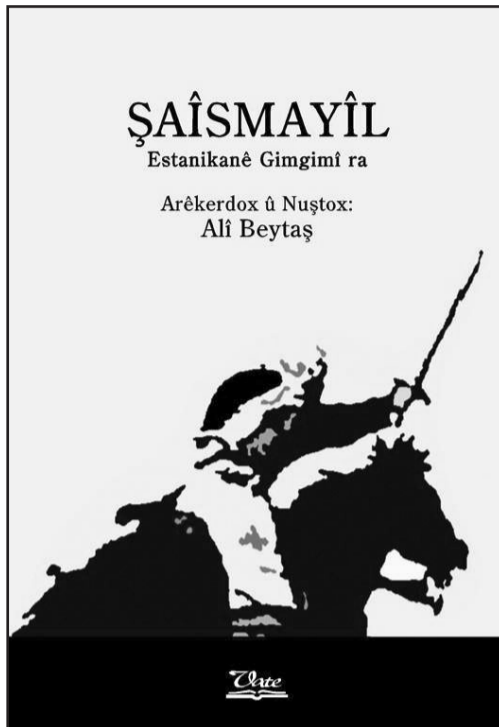
-Têkîliya to û edebîyatî key dest pêkerde?

-Na persa to, seba mi persêda meqbul a. La eke to mi ra bivatêne “Têkîliya to û edebîyatê kirmancî key dest pêkerd?” ez dahîna keyweş bîyêne. Çimke ciwîyayîşê mi de cayê edebîyatê kirmancî başqe yo. Rûmet û qîymet û muhîmiya ey, leyê mi de bêtarîf a. Ez pêroyê edebîyatî ra kî hes keno. Roja ke nasîya min û edebîyatî virazîye, a roje ra nat heskerdîşê edebîyatî zereyê mi de cayê xo girewt. Mi waşt ke ez derheqê edebîyatê tirkan de xebate bikerî, la zereyê mi ra nêame. Mi emrê xo de, bi ziwane tirkî yew nuşte nuşna. Nameyê nê nuştayê mi “**Ötekilerin Acısını Yaşarken Anlamak**” bî. Nê nuştayê xo de mi zulmê tirkan ke ziwane dayîka mi ser o dewam keno, ê ra behs kerdbî. Mi herçiqas ke qeleme girewte bi destê xo, qeleme destê mi de bîye bêqewet û nênusna. Çimê mi her tim ziwane dayîka mi ro cêrayî. Zereyê mi her tim maşuqê ziwane dayîka mi kirmancî/zazakî bî. Mezgê mi waşt ke her tim ziwane mi ser bişuxulîyo. Naye ra, mi bi ziwane tirkan, edebîyatê tirkan ser o xebate nêkerde. Heskerdîşê edebîyatê kirmancî tim û tim zereyê mi werd û vînet.

Demo ke mi mamostatîye kerdêne, mi bi ziwane kirmancî xo de helbestî vatêne û xo de fikrîyayêne. Heskerdîşê zereyê mi qet rojê kî kêmi nêbî. Roja ke mi internet de keyepelê **Zazakî.Net** dî, mi xo de va, “Oxx! Xwezî bi na roje.” A roje ra dime, nasîya min û edebîyatê kirmancî xo ver da û ravêr şîye. Mi aye ra ravêr kî nuşnêne, la tesîrê nê materyalanê edebîyatê kirmancî zereyê mi de bawerîyade girse arde ca. Qeweta qelema destê mi daha bîye zêde.

Nuştayê min o en verên bi nameyê “Mêriko Belengaz” kovara *Tîroj* de neşr bî. Peyderpey kovaranê sey *Tîroj*, *Yurtsever Emekçiler*, *Vate*, *Şewçila*, *Ma* û rojnameyê *Newepelî* de nuştayê mi neşr bîyî. Keyepelanê internetî *Zazakî.Net* û *Dersimînfo* de kî nuştayê mi neşr bîyê. Nê nuştayê mi şaxanê edebîyatê kirmancî ra

Roportajkerdax: Alî Aydın Çiçek

sey hikayeyan, helbestan, meqaleyan neşr bî.

-Manaya edebîyatî seba to çi ya? Yanî, to rê edebîyat çi ifade keno?

-Edebîyat, seba komelê merdiman zaf çiyêde muhîm o. Çimke zereyê edebîyatî de komel bi xo esto. Mezgê komelî bi xo esto, ruhê komelî bi xo esto. Bi vatişêde bîn edebîyat ruhê kulturê komelî yo. Edebîyat, edebî kerdena çekuyan ra manaya xo cêno. Kulturê komelan de di çaxê edebîyatî estê. Edebîyato fekkî û edebîyato nuşteki. Edebîyato fekkî, wayîrê gramerêde pardarî nîyo. Bi rastîye ci rê qeydeyê gramerî kî luzim nêkenê. Çimke fekkî yo. Şaxê xo pêro edebî yê, la edebîkerdîşê şaxanê xo çekuyan û cumleyanê edebîyan ra virazîno. Şanikî, meseleyî, fiqrayî, helbestî ûsn. Pêro şaxê edebîyatê fekkî edebî yê. Na derheq de merdim şikîno edebîyatê kurdî sey nimûne vajo. Çimke kulturê şarê kurdî de edebîyatê fekkî zaf bihêz o, zaf muazem o. Nêmerdena ziwane û kulturê kurdan, bi rastîye girêdayeyê edebîyatê kurdan yê fekkî ya.

Edebîyat, komelî ser o wayîrê têsîrêde pîlî yo. İnsanê komelî goreyê edebîyatê komelî şekl cêno. Şarê komelî goreyê edebîyatê xo beno wayîrê zanayan û wayîrê kulturê xo. Edebîyat, bi şaxanê xo kulturê komelî bieslûfesl keno.

Edebîyato bihêz û ravêrşîyaye, mezgê komelî û ciwîyayîşê komelî de muşterekîye virazeno. Mezgê her kesê komelî de fikrîyatêde muştêrek ano ca. Şarê komelî ser o mukemeliyetîyêda girse virazeno. Bikilmîye, tesîrê edebîyatî emrê komelî ser o zaf o. Edebîyat mezgê komelî yo.

-Nuştîşê hikaye û şîire ra teber ti eseranê folklorîkan zî arê danî. Verê cû yew kitabê to “Şaismail” Weşanxaneyê Vateyî ra vejîya. Goreyê fikrê to folklorê ma de muhîmiya estanikan çi ya?

-Mi cor kî muhîmiya şaxanê edebîyatî ra behs kerdbî. Şaxê edebîyatî pêro kî mewzuya xo de muhîm ê. Muhîmiya her şaxê edebîyatî, qasê cayê mewzuya xo ya la cayê estanikan/şanikan xeylê biqîmet û muhîm o. Çimke, xorîniya kulturê komelî zereyê şanikan de nimite ya. Şanikî kulturê komelî resnenê azuzê komelî. Vîyarteyê komelî û

ameyoxê komelî miyan de wezîfeyê pirdî vînenê.

Folklor êno manaya îlmê şarî. “Folk” fransizkî de manaya “sar”î der o, “lor” zî manaya “ilm”î der o. Zereyê folklorî de edebîyato fekkî, toreyî, bawerî, kulturê kulîndan, kay, muzîk, ciwîyayîş ûsn pêro estê. Folklor nînan ra virazîno. Na derheq de merdim şikîno vajo, bêguman folklorê kulturê kurdan cayêde xeylî berz der o.

Şanike, şaxê demê edebîyatê fekkî ya. Tede ciwîyayîşo rastkên çin o. Reel nîya. La mezgê domanan û insananê komelî ser o sey reelîye tesîr virazena û mezgê merdimî rê bena sey rêberî. Bi raştîye insanî ser o tesîrêde pîl virazena.

-Derheqê edebîyatê ma de fikrê to çi yo? Ti eseranê ma yê edebîyan û edîbanê ma senî vînenî?

-Bi rastîye mi bawer nêkerdêne edebîyatê ma nîya ravêr şono. Hona kî bawerîya mi tam nîya, labelê ez bêhêvî kî nîyo. Kesê ke edebîyat û kultur û ziwane kirmancî/zazakî ra bêxeber ê, na perse leyê înan de belkî zî bêqîmet a. Leyê mi de qîymetê xo zaf girs o. Ez zereyê xebata edebîyatê xo de amo dîyene û mi edebîyatê xo de nasîya xo arda ca. Coka ke xerîbîya min û edebîyatê ma şenik a. No semed ra kî ez şikîno vajî ravêrşîyayîşê edebîyatê ma cayêde rind der o. Hona xeylê mucadele lazim o. Edîbê ma kî rind ê. Roj bi roje benê zêde. Roj bi roje eseranê dahîna edebîyan virazenê. Dest û payê înan weş û war bê.

Derheqê çapkerdîş û wendişî de problemê ma zaf ê. Gere ma nê problemanê xo rê çare bivînimê. Nê problemî, ravêrşîyayîş û xurtbîyayîşê edebîyatê kirmancî ver de engelêde girs o. Çimke têkîliya şarî û materyalanê edebîyatî çiqas ke zêde bo, edebîyat honde kî rew ravêr şono.

-Birêz Beytaş, ti mamostatîye ra teqawut a, yanî bi ziwane resmî to xeylê serran derse daya wendekaran. Ez merq kena, gelo hendê serran wendegeyanê dewlete de malimîye kerdene ziwane to -ziwane dayîke- û to ser o senî tesîr kerd?

-No tesîr, bi çekuyan nêno vatene. Ez bawer keno qereqolêde zaf pîl mezgê mi de viraşt. Ez na derheq de çepgîrîya xo ra behs nêkeno, ez kurdîya xo ra behs keno, ziwane dayîka xo ra behs keno, kulturê xo ra behs keno. Mezgê mi, yew het ra binê tesîrê bandora ziwane û kulturê dewleta tirkan a kolonyalîste de mend, heto yew ra kî binê kulturê çepgîran de mend. Bi rastîye, na derheq de ez neşkîno seba çepgîranê tirkan çekuyade weşe vajî.

Mamostayîya mi de ked û zanayê mi pêro seba kulturê dewleta tirkan ame şuxulyayene. Ez na derheq de zaf kî pozxîn o. Ma dest ra çiyê kî nêamêne. Na rewşe teyna ke seba ma kurdan nîya. Ma vajîme no qederê şarê kolonîyan o.

-Edebîyat ra teber, derheqê ziwani de ti tawa kar û xebatê de ca cêna?

-Teqawutîya malimîya xo ra dime, mi dest kerd ci û seba edebîyatê xo xebetîyo. Na xebate çimê mi de sey qesas girewtene bî.

Dewamê xo: r. 5 >>>

>>>

Ez hetanî weş bî xebata xo dano dewam kerdene. Çimke ez maşuqê edebîyatê xo yo.

Zobîn kî, seba ziwane kirmancî ez şaxê Kurdî-Derî yê Mersînî de xebetîno. Seba musnayena ziwane kirmancî kursan kenîme ya, karanê fermîyan û çalekîyan de ziwane xo kirmancî şuxulnenîme. Demo ke seba ziwane û kulturê ma kurdan sey panel xebatî virazîyayî ez înan de ca cêno. Bi rastîye şaxê Kurdî-Derî yê Mersînî seba kirmancî çî kar bikero, seba kirmancî kî ê karî keno. Na derheqe de wezîfeyê xo sey biratîye ano ca. Ez na derheqe de înan rê zaf teşekur keno.

-Bê karê nuştîşî ti çinayî de eleqedar bena?

- Ez çîyêde xususî ser o nêxebetîno. Eleqeyê min bi polîtîka esta, la zereyê mi polîtîka ser o hondê germin nîyo. Xebatê mi teyna ke edebîyatê mi ser o yo.

-Naye ra tepîya derheqa ziwane û edebîyatê ma de projeyê to estê? Eke estê, çî yê?

-Mi va ya, ez pêroyê şaxanê edebîyatê kirmancî ser o xebetîno. Naye ra ver folklorê ma ra bi nameyê "**Şaismayîl**" yew kitabê mi neşr bî. Nika, ez şaxanê edebîyatê kirmancî ra "şanikan, hîkayeyan, şîran, vateyê verênan, ferheng, gramê kirmancî, roman, neynikan, zawt û zînetan, kilam û çibenokan ser o xebetîyeno. Çarnayîş de kitabê John Steinbeckî "**Încî**" (Mircane) ser o xebetîyeno.

Karanê min ê corênan ra tayê qedîyayê tayê kî dewam kenê. La seba qedîyayîşê xebatanê xo yê nêqedîyayan, ez neşkîno nika ra çîyê vajî. Xebate girêdayîya şertan a. Ez wazeno ke îta lomeyêde xo bîyarî ziwane. Lomeyê mi o yo ke nuştayê merdimî eke nêbî kitab merdim beno bêhêz û xo bêwayîr hîs keno. Na derheqe de ez alîkarîya weşanxanayanê ma wazeno. Reyna kî weş û war bê.

-Seba nê roportajî e zaf sipas kena û xebatanê to de serkewtene wazena. Bimane weşîye de.

-Ez kî to rê sipas keno. Seba eleqedarîya rojnameyê *Newepelî*, ez berpîrsîyanê nê rojnameyî rê kî zaf-zaf sipas keno. Kirmanco ke seba ziwane-kultur û edebîyatê xo qêret keno û kede dano, pêroyê înan rê zaf zaf teşekur keno. Çimke zereyê tarîxî de cayê keda înan zaf berz o. Berxudar bê. Weş û war bê.

YEW CINÎ

Muhamed Deza BATUR

Yew cinî bi roşnê çekuyanê xo rêzanê ma yê tarîyan lownena. Yew cinî semêd wextanê ma yê verînan bermena. Û destanê xo kena berz asmên ra rengê ma wazena. Yew cinî semêd vengênê ma yê vînbîyayan bermena. Û destanê xo kena berz şilîyan ra vengê ma wazena. Yew cinî koyan ra, royan ra û herrê welatî ra vengê ma wazena.

Yew cinî nika bêveng a.
Ewro rîyê hêvî pawena.
Welan ra welatan virazena.
Ciwîyayîş rê veng, mergî rê deyîr a.

Inka rengê asmênî ra çimanê ma de azadî ya.

Ne qal kena ne zî huyena.
Îtîya ra dûr zerrê ma ra nîzd a.

Yew cinî semêd ma bermena. Bi hesranê xo şilîyanê ma şuwena û çimanê xo de ma rê behranê pakan virazena. Yew cinî semêd teşanîyê ma royanê bimbarekan ra tasêk aw wazena. Û bi awê Munzurî, bi awê Muradî, bi awê Dicle û Feratî teşanîyê ma lownena. Yew cinî qalî kena ma rê, behsê estanikanê verînan kena. Yew comîyerd goştari keno û sey domanan bermeno. Yew cinî behsê caverdayîşê welatî kena û yew extîyar goştari keno. Yew cinî behsê teynatîyê welatî kena. Yew pîreke goştari keno, badî çimanê xo de welatan fatîsena. Yew cinî qalî kena ma rê, axanê ma de yew ciwîyayîşo qedîm beno zergun. Yew cinî qîsê kena, yew dadî goştari keno, badî yew dadî bermena û yew doman teyna maneno. Sey fikîyê payîzî yew doman teyna maneno.

Yew cinî behsê tarîxî kena û ciwîyayîşe ma sey verîsnî maneno. Yew cinî tarîx ra qalî kena, ciwîyayîş nîmcet maneno û verîsnîyê tîfingan de yew welato esmer mireno. Û badî wext bermeno, holî semêd ma bermena.

Yew cinî peynîyê beranê qederî ra çekuyanê sîyayan ana ma rê, yew cinî qalî kena, yew qedero esmer bermeno. Yew cinî qalî kena felekêka kerre goştari keno û derd bermeno, keder bermeno, sîyayî bermena. Yew cinî venganeyê ma dana arê, wextanê verînan ra û çekuyanê ma yê qedîman ra deyîran munena. Badî ciwîyayîşêko kan lewanê ma de beno deyîre û yew deyîrbaz vengê ma de bermeno.

Yew cinî welê ziwane ma ra çekuyan dana arê û ma rê xeyalanê xo ra vengê biluran şawena. Yew cinî qalî kena, bilurê şiwanan bermena. Yew cinî memikanê qederî ra dejanê ma sipena. Yew cinî qalî kena, dejî goştari kenî û yew qedero tarî bermeno. Yew cinî huyayîşêko kon ra meyman a, yew cinî qîsê kena huyayîşêko kon lewanê ma de cemed gêno. Yew cinî çekuyêka şiktî ya lewanê zimistanî ra, yew cinî qalî kena zerrê ma de, yew zimistan helîyeno. Û lewanê ma ra awa cuyî herikyena. Yew cinî wextê heskerdişan ra meyman a û mîyanê ma de xerîb a. Heskerdişêko germin û şinasî ra reywana reyeyê ma de teyna ya. Yew cinî qîsê kena heskerdiş goştari keno û eşq bermeno. Yew cinî qalî kena heme reyeyî goştari kenê û reywanî bermenê.

Resim: Dilawer Omer

Yew cinîya zerdîya rojanê payîzan ra qalî kena, zerdîyê payîzî goştari keno û ciwîyayîşê ma ra pelê mergî rişyênî. Yew cinî qalî kena payîzê ziwane ma bermeno û zerrê payîzî de yew wesar beno zergun. Yew cinî koyanê Xizirî de paskuvî ya. Yew cinî qalî kena Xizir goştari keno û badê koyî bermenê.

Yew cinî çeku ya zerranê makîyan ra. Yew cinî qalî kena, çekuyî goştari kenê û badê yew zerra makî bermena.

Yew çeku ya lewanê estanikan ra.
Emanet a erdanê esmeran ra.
Welê adirî ra yew qîjî ya.
Ceng kena bi qelemê xo, çekuya xelasî ya.
Inka xençer a, zerrê neyaran de yew xençer a.
Nezanîyê ma rê zanayîş, suretê cehaletî de yew lapat a.
Însanîyet rê ezber, tarîx ra yew ders a.

Yew cinî welatanê dûran ra, xeyalan ana ma rê û ruhê ma de boyê vayê wesaran verdena. Yew cinî qalî kena welatê dûrî goştari kenê û welatanê dûran ra yew estanike lewanê ma de bena meyman. Badê çimanê ma ra yew ciwîyayîş herikyeno. Yew cinî welatê xerîbî de qalî kena, yew welat beno zergun. Û awiranê ma de yew dewe bena zergun. Yew cinî qalî kena ma goştari kenê û lewanê ma de ciwîyayîşêko sipî huyeno. Yew cinî kîverê (baxçê) ziwane ma ra çekuyan dana arê û vengê dadîyê ma ra lorîyan mûnena. Yew cinî vengê dadîya ma de qalî kena, gerguşê ma goştari kenê. Yew cinî qalî kena, bêşîgê gerguşanê ma bi lorîyanê ziwane ma bena pir. Û domanê ma memikanê lorîyan ra şitê ziwane xo şimenê.

Yew cinî qalî kena yew veng kuweno goşanê ma û goşê ma bi vengêko şinasî benê pir. Badê yew tam kuweno fekê ma û fekê ma boyê şitê dadîyê ma dano.

Yew cinî qalî kena domanî goştari kenê. Badê yew ziwano qedîm sekret ra xeliseno.

Yew cinî bi ziwane dadîya ma qalî kena, lewanê ma ra şitê cuye herikyeno û yew cenet çimanê ma de beno zergun.

Yew cinî bi ziwaneko qedîm qalî kena! Ruhê merdanê ma bi şayî ciwîyeno.

Yew cinî bi ziwane dadîyê ma qalî kena! Cuye ciwîyeno.

26.02.2013

RASTKERDIŞ

Hûmara 61. rîpel 5 de binê şîra Mihani Licokicî de bi xeletîyêka teknîkî "Alanya, 07.11.2013" nusîyayo. No qisim gereka çînêbîyêne, ma rast kenê.

WEBAL

Seyda ASMÎN

"Tawo ke dicane bîye kî hona xo soynayêne camerdan ra. Sevde bî ke bimiro. Yê sey nînan rê heqa cuye çîn a. Yê sey nînan komelî xerepnenê. Xerepnenê kenê sey makîneyê xerepîyayî. Rind bî ke mi a kîşte. Him mi teyna nêkîşte ke. Rast o, bi destê mi kişiyaye la qerarê ey bî kî. Gereke o hesab bidêro ma, çira ez bidî? Her çî destê ey der o. Eke ey qebûl mekerdêne ma ez şikîyêne bikîşt? Ê se bikerê bi mi? Ma ê se bikerê? Her hal mi nêkîşenê. Ti vana qey hinî asan o, mi ra vanê çî kena bike aye biresne ma. Çiyê mêro sere, biresne ma. Uca cayê xo de nîştê ro, rehetîya xo der ê. Halê ma çik o, nêzanenê. Dûrî ra nîyadayene rehet a! Eke mi ra hesab biwazê ez kî cewabê xo bidêrî. Ez vajî ma ê halî de şima bîyênê şima se kerdêne? Rayade bîne çîne bîye. Ma mîyanê cengî de bîme. Cayo ke ma biruşnîme çîn bî, vana. Ez vana, eke ma biruşnêne mîyanê komelî do şar pê bihesîyêne... Ez hen vana."

Bi vengo nizmek yê Pelîne cayê xo ra erzîye we. Bi weerzîyena aye Pelîne kî weciniqîye:

-Se bî? To zerrîya mi kî bi xo ra visna, Pelîne tayê bi vengêkê hêrsinî va. Pelîne nê halê aye rind zanitênê. Aye hînî zanitêne

ke filmo ke aye viraşto her kes pê bawer bîyo la Pelîne rind zanitêne aye filmode senên viraştî. Pelîne xo tayê nêzdîyê ci kerd, bi vengêkê nizmekî va:

-Hewnê to remeno nê?
Bi nê vateyan cemedîye. Bîye sey meyîtî. Tersî pêroyê leşa aye de sey pukeleke vare vay daye. Her cayê xo lerza. Tersaye, zaf tersaye. Terso ke mordem paweyê çiyêk mebo û nişka ra o çî bibo, bêro sereyê mordemî. Sere ra heta lingan bîye esîrê tersî. Sere ra heta lingan lerzîyaye. Tersê mergî. Tersê sucî. Zaf tersaye la çênaya maya xo bîye, xo rew arê da. Pelîne tayê cor de qaytê ci kerd:

-Xezika hewnê to seba ezabê wicdanî biremayêne la ê to tersan ra remenê.

Çî? Na wo, aye tersê xo daybî teber. Xo daybî dest. Sir erziyaybî teber. Sirî xo bi raya tersî eşkera kerdîbî. O sîro ke beno ke sereyê aye bero. Tersê ke xo dayêne dest, reyna a rijnyaye. A rijnyaye!

Pancês rojî bî ke kewtîbî raye. Raywanîyade zaf zor û zehmete bîye. Her roje vereşanêk dest bi meş kerdêne heta verê destê şodirî raye ra şiyêne.

Pelîne tawo ke a mîyanê cengê bi tersî de caverdaye û verê xo da leyê hevalanê xo va "Bi nê halê xo se şikîna raywanîye bikerero." Mabên kî qedîya raywanîye reyna dest pêkerd.

"Ma na kotî ra zanena? Min û

ey ra teber kesî nizanitêne. Temam, ez şîya. Îndî xelasiya mi çîn a. Nika naye waşt çî vajo? Çî manaya nê vateyanê naye esto? Ez nika çî mana ci ra vejî? Heya heyra, ey ci ra vato. Eza bome, gereke min tey bivetêne ke o vajêro. Nê nê, bawer nêkena, ma eke vajêro, o bi xo kî bivêšo. Ey ra kî hesab biwazê."

Şenik mendîbî mîyanê nê fikran de bibaciyo ke reştî (resayî) cayê arisîyayîştî. Verê destê şodirî bî. Raywanîya şewêk qediyabî. Ê heta vereşan no cayo sevekna-yeyo ke xo rernaybî ci de do biarisîyênê ra. Diyê înan bîyî nobedar, ê bînan, her yewê înan cayêk de xo meredna ra ke biarisîyê ra.

Aye tenê cayêk de xo meredna ra. Raywanîye ra ziyaderî fikran a helak kerdîbî. Senî ke sereyê xo na ro, hewn ra şîye. Hewn de dî ke dest de kardiyêk, zereyê cinîyade dicane qilaşnena ra. Mîyanê gonî û goneşîrî de derguşêk vecîna. Derguşe senî ke dest erzena porê aye bena verg. Verg keno ke fek bierzoye sereyê aye...

Bi vengode berz hewn ra veciniqîye. Pelîne ra teber pêro matê ci mendî. Çimanê aye paweyê zerrîşayena Pelîne, wina nîyada. Pelîne xo tayê nêzdîyê ci kerd, qasê ke derûdor vengê aye biheşno:

-Ma webalê ê derguşî çî bî?

Efrîn-Kefercenê, 02.09.2013

QEDERÊ KEYNAN

Feyza ADABEYÎ

Rocê, dihîrê mi xwu rê makarna pewtêne. Ber ceneya. Embaza mi Nîmete ameybî. Wexto ke ma ronîştî sifreyî ser, çiyên ame ci vîrî, mi ra va "Ti zana, mi dir duayên esta, morê pêxemberî yo. Ti dekerê aw mîyan bişimê se, qederê to abeno." Mi verî va "Ez emeleya çiyê winî nêkena." Hama dima kewt mi sere. Mi va "Nîmet, ez heyranê to bena, hele ey mi rê jî bidi. Belkîya mi rê jî peyayêdo istor sipî vijyeno yeno. Gerçî ez emeleyê çiyê winayî nêkena hama hele bîya finên jî ma ney biceribnê." Nîmete va "temam."

Ci het di kaxitî estibî. Mi jû dekerd aw mîyan, mi jû jî da embazda xwu Fezîlete. Hama bê boyni ke imbazê minê ezabî bolî yê. Mi dima Nîmet xanime rê telefon ra mesaj nuşna, mi va "Nîmet qurbanê to bena. Hela ê kaxitan ra çend teney deha biyari." Mi va "La wa maya mi fehî nêkero!" Aye va "Wa bo."

Çend rojî kewtî orte, Fewzîye ameye keyê ma. Mi aye rê jî qalê ê kaxitan û ê morî kerd. Aye zî heyecan girot, va "Mi rê jî biya." Ez duşmiş biya, hewna Zehra esta, Şewda esta. Daha boleki estê. Mi va ez xwu rê xeyrê xwu nînan vila kera. Sewab o. Wa keyney şirê xwu rê qederê xwu ser.

Bahdê a rojê, di rojî deha kewtî orte. Ez xwu rê şîya keyê warda xwu înan. Ti mevaje ke a roje jî Nîmeta mi ameya keyê ma. Ê kaxitan jî ca elematî dana marda mi. Maya mi pers kena vana "Nê kaxitê çi çiyê?" A jî vana "Nê kaxitî qandê qismetî yê, qandê rizqî yê. Nînan bidi Feyza." Maya mi jî hama xwu çekena orte, vana "Jewer jî hele bidi mi." Nîmete jî jewer dana ci, maya mi ey kena awer mîyan û hama şimena. Vana "Ma xwu rê ban giroto boka wa no deyn ma ser ra şiro." Ew bi qelbdo safî ya şimena.

A roje veraşanê ez ameya keye, ez tersaya qalê Nîmete bikera. Hama maya mi va "Nîmete ewro ameye keyê ma. To rê qandê rizqî duayên ardbî." Ez şaş bîya. Mi va "Rizqê çiçî, qandê qederî bî!" Maya mi va "Ûûûy! Keynê, mi jî xwu rê şimîti." Mi va "To senî şimîti?" Va "Willi mi şimîti." Mi va "To rind kerd!"

Îşte, hal meseleyê ma wina yo. Şima jî ze qeçekandê nerindan a îlacê kesî meşimê. Hend meraqlî mebê.

WERDÊ
MASÎRO ŞIKITE
(SÎRÊ SACÎ)

Amadekare: Nadîre Guntaş Aldatmaz

Malzeme:

Mîr, do, sîr, rûn. Zafî û tayîya malzemeyî goreyê hûmara kesan vurîna.

Mîr:

Ardan bivêje, orteyê ardan çal bike, sole bierzoye ci û awe deke. Bi dest têvde, sole rind bivilişne ro û heta ke mîrode nerm virazîya bialawe.

Virastiş:

Mîrî honîke ser o sey loxe gindir bike, heta ke mîr sey sîlîndirêde dergî şekil bigîro. Pê kardî pare bike. Wa her pare hendayê lapê bo. Serê honîke de tenê ardan rafîye, helpuga xo bicine afkînî ro, pê dest helpuge pahn bike û pê tîre rake. Nano eşkeva, yanî nanê tîrî çiqas tenik û girs bo hende weş û meqbul o. Serê sacî de bipewce, heta ke mîrê to qedîya. Nano ke to sacî ser ra nayo ro, cayê de bierzoye pêser ke tenê nerm bo. Nano huşk têra nêpêşiyeno, gerek nerm bo.

Goreyê waştîşê xo çend sereyî sîr bikuwe, deke orteyê doyi û serê adirî de têvde, heta ke do bî germin.

Nano ke pêsero bîyo nerm, tek be tek bigê, serê honîke de sey sîlîndirî têrapêşe û pê kardî loqme bi loqme bibirne. Loqmeyê ke to birnayê, zereyê tepsîye de têleye de ca bike. Pêrone biazne ra yewbinî, winî tîk ca bike. Binê tepsîye ke kerd pir, na rey kî qatê serênî viraje. Seba qatê diyinî çend santimî yemê zereyî ra dest pêbike. Nanê to ke hîna esto, ti şikîna qatê hîrêyinî kî bivirazê. Şeklê sîrê şikiteyî sey pîramîti yan kî sey konî avoro şono.

To ke nan pêro birna û nîzna, doye sîrinî hêdî-hêdî verde ser. Eke dewe de ya û tiramîya adirî esta, tiramî ser o rone. Yan kî bierzoye firine, heta ke do qesîya. Dima awa ke cêra bîya deverde. Tawe de rûn bivilişne ro, sîr bike û cor de verde pîramîdî ser û servîs bike. Afîyet bo!

Hevalenîya Vergî û Hesî û Luye

Arêkerdax:
Uzcan YILMAZ

Verg û hes û luye sonê bi sayd. Jû mîye, jû voreke, jû kî tuske anê. Hes vergî ra vano:

-Bira vergek¹ bare bike.

Verg vano:

-Bira çi bare bikerî? Jûye ara ma wa, jûye perojîya ma, jûye kî samîya ma.

Hes qarîno, teke² fino ra binê goşî, verg pereno ra, gineno hard ro, beno husk û hol.

Hes cêreno ra, luye ra vano:

- Wakilê, ti bare bike.

Luye vana:

-Nê bira, barekerdene çik a! Jûye araya to, jûye perojîya to, jûye kî samîya to.

Hes vano:

-Nê wakilê, to no aqilo rindek kotî ra guret?

Luye bêçika xo kena ra derg, vergî misnena ra ci, vana:

-Ha nê dimerepî³ ra guret.

* * *

⁴Sanike san de,⁵ golê bêbin de⁶
Pikselê adirî to bin de⁷
Samîya xo mewe, mi de⁸
So ha bover de rokûye,⁹ vinde.

¹ Ziwanê domonan de sanikan, hîkayeyan û fablan de nîya vajîno ke wa tenê şîrin û rindek bo, çîyo de familier bo (sey bakil (bawo), dakile (dayê), wakile (wayê) vajîno. Yanî saye ke heşî vato "birawo delal ti bare bike..."

² Şilpaxe (lemate) dano binê goşî ra.

³ Vergo geverbîyaye, teriko husk û hol.

⁴ No qism sey lawike vajîno, di-hîrê reyê kî tekrar beno.

⁵ Sanika sewe.

⁶ Şan de yena vatene, yemîs bîya, şîndorê xo çîn o (gola bêbine), xeyalî ya...

⁷ Bêsebir bîyene, sabirteng bîyene.

⁸ Pîl, girs, quwetin... bara ê bînan cêno.

⁹ Se kutikî rokûye vinde, qet towa taleb meke, êdî peynîye de çike da to. Kirmanckîya zereyê Dêrsimî de waxto ke însan mewzûbahîs bî, vanê "rokûye", la heywanan rê vane "rokûye". Ge-gane kî argo de embazî jûbînan ra vanê "rokûye".

BAWERÎYANÊ MA RA - I

Arêkerdaxe:
Sevîm AYDIN
Vatox: **Riza Aydın**
Mintîqa: **Çêrme**

Oyo ke pusige amaya zon ro ancîna vano: "Tuh, tuh, tuh." Na qeyde hîrê reyî no qese dîno vatene. Dima pusige bena vîndî.

• Qilancike ke qıştnêne vatêne, mêymanî yenê. Jû kî vatêne qaytê malî kerê; mal beno raye, verg û heş mal weno.

• Verên de dewû de ke doman bîyene. Çêwo ke doman bîyo, çêneyî uzka bîyênê top, hîrê şewî kay kerdêne.

• Çewresê domanû ke vetêne, çewres goçike awe mardêne, kerdêne tasike, purejine serê domanî ro guretêne, awe verdêne ra sereyê domanî ser.

• Eke ma harîxe guretêne, gula ma bîyêne kul, vatêne dimederg pira kerê bena wes. Dimederg kundez ra vatêne. Gere name wemedarê, çike eke name da we, gula însanî wes nêbena. Jû kî vatêne, şodir rawurzê gula xo qulpê çêverî ra kerê.

• Pusige ke zon de vejîye vanê: "Pusige amaya zonê mi ro." Jûyo bîn kî vano: "Jûya bîne bêro puro." O yo ke pusige amaya zon ro kî tû keno vano: "Tûh, tûh, tûh." Reyna vano: "Pusige amaya zonê mi ro." O yo ke leye de, ancîna vano: "Jûya bîne bêro puro."

• Wisar mal ke berdêne yavan, peroz peyser ardêne çê, cênî dizdenîye şîyêne virenîya malî ra hejîkî kerdêne top ardêne vatêne, ron zaf kuno meske cokuna nîya kerdêne. Hama jû ke ê bidîyêne, inû ra hêrs bîyêne vatêne, kunê virenîya malê ma.

• Jû kî çêrîya meşke guretêne dormê bonî ro ameyêne şure ardêne şure ser. No kî ancîna seva ronê meşke bî. Nîya kerdêne ke ron meşke kuyo.

• Jû kul vejîyêne, miletî vatêne murjolik a. Roja çarşemî têla cewî guretênê birnênê. Hîrê çarşemeyî têdima birnêne, no qeyde o kul bîyêne weş.

• Baluxe vejîyêne destû de, aşme ke bîye newe teze vêjîyêne. Berdêne aşme vera ebe têla cewî birnêne baluxe. Têla cewî berdêne çayîr de cayo kewe de kerdêne hard.

• Jû ke şîyêne cawû, eke uja harîxe bîye, ameyêne raya ra sûre antêne vatêne ma dime ra bimano. (Sûre, çizxi yo. Yanî çizxi antêne vatêne neweşîye ma dima bimano.)

MELAYO SEXTEKAR

Arêkerdax:
Şahîn KURKÇU
Mintîqa:
Sêwregi

Beno nêbeno, wextê de merdimê beno. No merdim dewe de ronîşeno û xo rê pes keno warî. Wisar yeno, no mêrdek kaviranê xo roşeno. Peranê xo gêno şino keye. Keye de dor-çoşmeyê xo ewnêno, cayo ke peranê xo binimno nêvînenno. Vano, ez se kerî? Dewe de panka zî çin a. Eke ez nê peran keye de ronî, do dizdî bitirawê. Fikrê yeno ci vano, ez nê peranê xo berî bidî melayî, wa mi rê binimno. Mela hem saxlem o hem zî dizdî nêkewnê keyeyê ey. Warzeno peranê xo gêno ew şino keyê melayî. Vano:

- Mela, tay perê mi estê, ti zanê dewe de panka zî çin a, eke ez keye de binimnî dizdî do

mi ra bitirawê. Mi va, ez berî bidî melayî wa mi rê binimno.

Mela vano:

- To bol rind kerdo, biya ez to rê binimnî.

Mêrdek peranê xo dano melayî û şino keyê xo. Wext vêreno, payîz yeno. Mêrdek vano:

- Ez şîrî melayî ra peranê xo bigîra, pê heywanandê xo rê simer bigîra.

Şino keyê melayî, vano:

- Mela, ez ameya peranê xo bigîra.

Mela vano:

- Pereyê çiçî?

Mêrdek vano:

- Mela, mi wisarî des hezarî dayî to, mi va, mi rê binimne ya! Ez ina wazena ha.

Mela vano:

- Nê heyran, to key perey dayê mi?

Mêrdek se keno-nêkeno mela peran nêdano. Şino keye vano, qey melay xo vîr ra kerdê, ez şawra reyna şîrî.

Beno şewra, mêrdek reyna şino. Mela fina (reyna) înkâr keno. Mêrdek keyeyê melay ra vîjyeno şino keyê xo. Rayîr ra kestelî (hênî) ser o cinîyekê vî-

nenno. Cinyeke vana:

- Bira ti çi geyrenî tîya?

Mêrdek vano:

- Wille hal û meseli no yo. Mi des hezarî pereyî dayî melayî, mela nika nêdano û înkâr keno tew!

Cinyeke vana:

- Mela çi bêbav o! Ti hînî nêşenê peranê xo ci ra bigîrê, hema ez a to rê ardim bikera.

Mêrdek vano:

Ti ya senî mi rê ardim bikerê?

Cinyek vana:

- Ti reyna şorî keyê melay vaje mela des hezarî peranê mi bide. Ez a zî a taw de bêrî zerre vaja, mela, merdeyê mi şîyo eskerey, vîst hezarî pereyê mi estê, mi ardê, ti mi rê binimne. Eke mela vîst hezarê mi bivîno, o do des hezarandê to bido. Senî ke des hezarandê to day, ez xizmekara xo ra vana, wa a zî bêro zerre ew vajo "Xanimim, xanimim! Mijdanya mi bide. Mêrdeyê to eskerey ra ame." Ez a o wext vaja mela hewce nêmend, mêrdeyê mi ame. Ti zî peranê xo bigîri ew şorî.

Mêrdek vano:

- Temam.

Ew şino vano:

- Mela ka des hezarandê mi bide.

A taw de cinyek kewna zerre, vano:

- Mela, mêrdeyê mi şîyo eskerey, vîst hezar pereyê mi estê, eke keye de bê, do dizdî bitirawê. Mi va mela saxlem o, ez berî, wa mi rê binimno.

Mela nêşeno peranê mêrdekî înkâr kero û veceno peranê mêrdekî dano. A taw de xizmekara cinyek ke kewna zerre, vano:

- Xanimim, xanimim! Mijdanya mi bide. Mêrdeyê to eskerey ra ame.

Cinyek kêf kena û warzena kay kena, mêrdek zî kay keno. Mela ewneno êyê kay kenê, o zî kay keno.

Mêrdek vano:

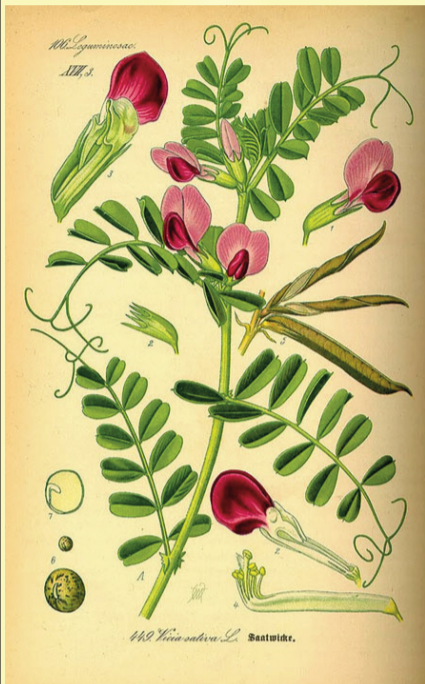
- Mela, mi pereyê xo girewtî, kêfê mi bi weş, ez qandê ci kay kena. Ê cinîyek zi mêrdeyê ci ame, kêfê aye bi weş, aya kay kena. La mi fehm nêkerd tiyê çî kay kenê?

Mela vano:

-Mi zî çiyê dî û nêdî, ez a zî qandê ê ya kay kena!

NAMEYÊ NEBATAN

Amadekar:
Ehmedê Dirihî

bakle (Çewlîg)
baqle (Çêrmûg)
colben (Sêwregi)
colbeng (Gêzîn)
colik (Hêni)
fîg (Pîran)
fîke (Dêrsim)
fîqe (Gimgim)
kelike (Motkan)
kevlû (Tawz)
kizin (Sêwregi)
kuşna (Şankuş)
kuşne (Çêrmûg)
kuşni (Sêwregi)
kuşnî (Maden)
mercuwêl (Gêl)
mirclowr (Çewlîg)
mircol (Mîyaran)
mircor (Darahênî)
mirzor (Dêrsim)
pakle (Gêl)
xilore (Gimgim)
xulîyer (Govdere)
xurêl (Sêwregi)

Kurmançî: baqil, baqilk,
boyboy, gêndel, kelik,
kizîn, kiznik, kiznok,
kuşne, şolik, şoqil
Soranî: gêlik, kizink, polke
Goranî: paqle, polik

Latînî: *Vicia*
Tirkî: fiğ

Osmo Pîyê Keynan o

Vate: Anonîm
Mintîqa: Çêrmuge / Şankuş
Arêdayox: Yucel Eşşızoglu

Sey zafê deyîr, lawik, kilam û strananê ma, talankeran na deyîre zî bi nameyê “**Maden Dağı Dumandır**” tadaya tirkî ser. La Yucel Eşşızoglu yê eslê aye arê daya û vano. Her di qî-tayê peyênî ey bi xo îlawe kerdê. (Newepel)

Osmo pîyê keynan o
Way lê lê, way lê lê, way lê lê, way lê lê delala mi
Juweri ma nêdano
Way lê lê, way lê lê delala mi

Şimi peydê dîyarî
Way lê lê, way lê lê, way lê lê, way lê lê delala mi
Bicenim velgê darî
Way lê lê, way lê lê, delala mi

Xortê ma bîyê harî
Way lê lê, way lê lê, way lê lê, way lê lê delala mi
Tepşimi fekê şarî
Way lê lê, way lê lê, delala mi

Biskê delali dergê
Way lê lê, way lê lê, way lê lê, way lê lê delala mi
Xortê ma ezê vergê
Way lê lê, way lê lê, delala mi”

HUMARA 12. YA ŞEWÇILA VEJÎYA

Hûmara diwêsine ya kovara edebî hunerî *Şewçila* bi muhtewayêka dewlemende vejîya.

Na hûmare de nuştayêko muhîm derheqê eseran û cuya nuştexê tewr verên yê kirdkî Ehmedê Xasî de yo. Nuştayo ke hetê Roşan Lezginî ra amade bîyo de belgeyan reyde bide-tay behsê eseran û cuya Ehmedê Xasî beno.

Na hûmare de di versiyonê eserêkê zaf muhîmî yê edebîyatê kurdan destanê **Zembîlfiroş û Gulxatûne** weşanîyayê. Versiyonê verên hetê **Mihanî Licokicî** ra nusîyayo û 253 beytan ra yeno pê. Versiyonê diyin zî hetê **Hemîd Hozanî** ra nusîyayo. Nê versiyonî de zî 47 çaraneyî estê.

Şîira **Mehdî Özsoy** “Gerreyê Fe-qîrî” zî sey yew eserê edebîyatê ma yê klasîkî na hûmare de weşanîyaya.

Na hûmare de eserê cinîyanê edîban zî gelêk estê. **Hêlîn Anter** yew hîkayeya kilmeke nušta. **Hacer Petekkaya**, **Şermîn Kanhan** û **Necibe Kirmizigul** her yewe yew şîre nušta.

Ancî **Şeyda Asmîn** û **Necibe Kirmizigul** her yewe yew hîkaye nušta. **Uzlem Akan** zî kitabê hîkayeyan “Tarîyîya Adirî de” analiz kerdo.

Na hûmare de **Bilal Zilan**, **Hesen Şêr** û **Newzat Valêrî** şîrî nuştê. Ancî **Adir Dêrsimijî** yew hîkaye nušta. Yew hîkaye zî yê **Firat Cewerî** ya ke kurmanckî ra tercumeyê kirdkî bîya û nuştexê hîkaye dîyayo şinasayene.

KAYÊ MA KAP (KABE)

Serê banî de, hewş de yan zî cayêko raste de xêzêka gilovere ya sey dayreyî ke çapê aye qasê di gaman hîra ancenê. Çemberê nê dayreyî ra qasê panc gamî dûrî de zî yewna xêza raste ya nîşanî ancenê.

Kaykerdaxî tewr tay yew kapê xo tam merkezê dayreyî de têkişte de nanê ro. Eke kapê kaykerdaxan zafî bê, reya esta cotecot yan hîrê-hîrê zî kapan nanê ro.

Her kaykerdax yew “deq”ê esto. Heta tengê nêko kes deqê xo nênano ro. Kaykerdaxî kapê xo yê deqî bi moda yan bi girênayîşê pelê pîyazî reng kenê. Seba ke kapê deqî giran bo, goçîne mîynê adirî de sûr kenê û bi serreyê goçîne çend cayan de kapî qul kenê û erjîj helnenê dekenê nê qulikan.

Seba ke dora kaykerdişê tayîn bikerê, kaykerdaxî her yew bi rêze kapê xo yê deqî erzenê hewa. Gama ke kapê deq kewt erd, goreyê rêze ra, eke “mîr” bo yewin, “kizîr (her) diyin, “sofî” hîrêyin, “dizd” çarin beno. Mavajîm eke reya verêne de kapê di kaykerdaxan eynî çî bêro, ê her di kaykerdaxî reyna erzenê.

Badê ke dore tayîn bîye, kaykerdaxo verên peyê xêza nîşanî ra kapê xo yê deqî erzeno ke bigino kapanê ke merkezê dayreyî de têhet a rêzkerde yê. Eke deq şî gina rêza kapan ro, a game êdî kaykerdax teberê xêza dayreyî ra deqê xo dano kapan ro. Hedefê kaykerdaxî no yo ke deq bigino yew kapî ro, kap bi a derbe vejîyo teberê xêza dayreyî. Kapê ke kewenê teberê xêze, êdî benê malê kaykerdaxî. Eke deqê kaykerdaxî bipeko şo serê xêze, a derbe fos hesabîyena.

Zafê reyan herinda kapan de gozan, vaman yan zî xaran mîyanê dayreyê xêzkerdeyî de rêz kenê. La deq hertim kap beno.

Arêkerdax: **Roşan Lezgin**
Mintîqa: Licê